

Zeldzame broedvogels 2014: wouwen, Pontische Meeuwen, Velduilen, Witvleugelsterns, Grote Kruisbekken, Roodbuikwaterspreeuw en veel meer

In november kwamen traditiegetrouw de broedvogel-districtscoördinatoren bij elkaar, dit keer in Groet NH. Hieronder een greep uit de nieuwtjes vanuit het Meetnet Broedvogels, aangevuld met informatie van o.a. werkgroepen (Grauwe Kiekendief, Oehoe), Waarneming.nl, Dutch Birding en literatuur als *Vogels in Overijssel 2014*. We hadden in meerdere opzichten met een bijzonder jaar te maken.

In 2014 werden, net als in 2013, in Drenthe twee **Wilde Zwaan**-nesten gevonden waarvan er één in de eifase mislukte (2 eieren verlaten; man is zoon van oorspronkelijke paar). Bij het andere paar werden de 3 jongen (uit 7 eieren) niet ouder dan circa een week.

Er werden zeker 16 territoria **Rosse Stekelstaart** bekend (minimaal baltsend mannetje of baltsend paartje) waarbij in twee gevallen ook pullen werden gezien (5 resp. 7 jongen).

In een gebied in Friesland waar de soort zich in 2010 vestigde, kwam opnieuw minimaal één paar **Nonnetjes** tot broeden (11 eieren waarvan er 10 uitkwamen). In totaal zijn hier, nog steeds de enige broedplek van de soort, in 2010-14 9 nesten gevonden.

Op de Sallandse Heuvelrug werden tijdens een simultaantelling 6 bolderende **Korhanen** geteld (en waarschijnlijk 6 hennen). Hoeveel daarvan oorspronkelijk uit Zweden afkomstig zijn, is niet bekend (in een poging de soort voor ons land te behouden werden 30 Zweedse vogels in 2012-13 bijgeplaatst). In 2013 waren er waarschijnlijk nog 2 'Nederlandse' hanen en 2-4 hennen aanwezig. In het Nationaal Park Hoge Veluwe werd één (uitgezette) bolderende Korhaan gezien.

De vestiging van **Kuifaalscholvers** in ons land nabij Neeltje Jans in Zeeland in 2012 (nestbouw) en 2013 (één paar broedend op nest, tweede paar met nestbouw) kreeg in 2014 een vervolg. Er waren vier baltsende paren aanwezig, waarvan één minstens 10 dagen op het nest zat (waarschijnlijk enkele eieren) en een tweede vrijwel zeker ook een nest bouwde (in ieder geval niet succesvol). De twee resterende paren verlieten het gebied zonder nestbouw. Voor het zevende opeenvolgende jaar nestelden in deze aalscholverkolonie ook **Grote Aalscholvers** (minstens 2 paren).

Grote Zilverreigers kenden niet eerder zo'n ruime verspreiding in ons land. In 2014 broedden ze voor het eerst in de Lepelaarplassen Fl (10 nesten) en op de

oevers van het Volkerakmeer NB/ZH (7). De Makkumer Noardwaard Fr was voor het tweede jaar bezet (2013 2 nesten, 2014 9 nesten). Nabij Alphen aan de Rijn ZH werden drie bijna vliegvlugge jongen op een nest gezien. In De Wieden werden twee broedparen gemeld (2012-13 3). Nestbouwende **Grote Zilverreigers** werden gemeld nabij Kampen Ov, langs de Nederrijn Gl, in Oost-Brabant en Noord-Limburg. In het kerngebied voor de soort, de Oostvaardersplassen, was het beeld echter veel minder positief (116 nesten, 2012-13 167 resp. 195). De afname houdt wellicht verband met een verlaging van de waterstand op het moment dat de vogels zich wilden vestigen.

De **Zwarte Ibis** is bezig met het veroveren van NW-Europa. Na een duidelijke toename van het aantal niet-broedende vogels werden in 2014 ook de eerste broedpogingen gemeld in Engeland en België (Lincolnshire, Engeland nestbouw maar onduidelijk of er eieren zijn gelegd; Harchies, Henegouwen, België: baltsgedrag en aanbieden van potentieel nestmateriaal aan elkaar). In Nederland werd in 2012 al eens (aanzet tot) nestbouw gemeld (Zuidlaardemeergebied). De primeur voor een 'broedende' vogel (foto van vogel in broedhouding op nest, 21 juni) ging in 2014 naar de Groene Jonker, Zevenhoven ZH. Of er ook eieren zijn gelegd, werd niet duidelijk. In Starrevaart, Leidschendam ZH sleepte in maart een paar met takken (poging tot paring begin april) maar tot een broedgeval kwam het niet.

Broedende **Roodhalsfuten** op onverwachte plekken werden gezien op Ameland (3 jongen), bij Slochteren Gr (1 jong) en Ruinen Dr (2 jongen). Het belangrijkste broedgebied was opnieuw Diependal Dr (6 paren; in 1999-2013 werden hier jaarlijks 4-8 paren geteld).

Niet eerder werden vier **Zwarte Wouwen** nesten gemeld in één jaar. Naast de bekende locaties in Zuid-Limburg (jongen uitgevlogen, waarschijnlijk 2) en oostelijk Noord-Brabant (3 jongen, waarvan er 2 uitgevlogen) werden paren met een nest gevonden elders

Boven: Jonge Rode Wouw, 19 juni 2014, Olst-Wijhe.
Foto: Willem van Manen

Gesneuveld ei van Zeearenden in het Lauwersmeer.
Foto: Peter de Boer

*Witvleugelsterns,
24 mei 2014, Zuidlaardermeer.
Foto: Richard Ubels.*

in Zuid-Limburg (2 uitgevlogen jongen) en langs het Zwarte Water bij Zwolle Ov (mislukt rond tijdstip dat eieren uit zouden komen). Heel opvallend zijn ook de meldingen van minimaal twee broedgevallen van **Rode Wouwen**: nabij Olst-Wijhe Ov (3 jongen, geringd, uitgevlogen) en in Oost-Brabant (mislukt, waarschijnlijk in jongenfase). In Twente bouwde een paar een nest, maar er werd niet gebroed. In zowel Noord-Brabant als Overijssel kwamen in 2014 beide wouwen tot broeden, wat op provinciaal niveau niet eerder is voorgekomen.

De vestiging van een paar **Zeearenden** in de Dordtse Biesbosch (2 uitgevlogen jongen) zorgde opnieuw voor een kleine groei van de stand. De andere paren broedden, net als in 2013, in de Brabantse Biesbosch (2 uitgevlogen jongen), de Oostvaardersplassen (3 uitgevlogen jongen), het Roggebotzand (mislukt in eifase) en het Lauwersmeer (mislukt in eifase door storm half april). Sinds de vestiging van de soort in 2006 zijn 28 jonge Zeearenden uitgevlogen.

De **Grauwe Kiekendief** was na twee mindere jaren (2012-13 42 resp. 36) met 47 paren terug op het hoge niveau van 2007-2011 (48-63). Er vlogen 117 jongen uit (39 succesvolle nesten). Een groot verschil met 2013 (27 succesvolle nesten; 39 uitgevlogen jongen) (Werkgroep Grauwe Kiekendief).

Blaue Kiekendieven werden alleen gemeld op Texel (1 territorium en 4 nesten waarvan 3 succesvol) en in de akkers van Oost-Groningen (2 nesten met jongen). Dit zal wellicht nog niet volledig zijn maar geeft wel aan dat de soort er erg slecht voor staat. Voor het eerst sinds 2005 ontbrak de soort op Vlieland; op Schiermonnikoog ontbrak de soort net als in 2013 (na jaarlijkse broedgevallen sinds zeker 1968).

Roofvogels die we de komende jaren wellicht als broedvogel kunnen verwelkomen zijn **Steppekiekendief** (subadulte man gepaard met een vrouw Grauwe Kiekendief bij Finsterwolde Gr 25 april-18 mei) en **Visarend** (paar in Brabantse Biesbosch bouwde twee nesten in hoogspanningsmasten). In april vloog een Visarend op Tiengemetten rond met een tak in zijn poten, wellicht één van de vogels die later in de Biesbosch een nest is gaan bouwen?

Klein Waterhoentjes 'zongen' in De Wieden Ov (2) en de Weerribben Ov (1).

Kleinst Waterhoentjes werden op zeker 9 plaatsen gehoord, waarbij een 9 dagen 'zingend' exemplaar op Texel opvalt.

Met ruim 100 territoria haalde de **Kwartelkoning** het niveau van 2011 en 2013; dat was beter dan het slechte jaar 2010 (65-80) maar bleef ruim onder bijvoorbeeld 2012 (280-300 territoria).

Kraanvogels broedden voor het 14e jaar in het Fochteloërveen Fr/Dr. Hier waren ca. 36 Kraanvogels aanwezig die 9 territoriale paren vormden waarvan 7 paren een nest bouwden en 6 paren in totaal waarschijnlijk 8 jongen kregen. Het Dwingelderveld was voor het derde achtereenvolgende jaar bezet (nest met eieren). Op twee plaatsen werd voor het eerst een nest gevonden: Engbertsdijksvenen (resten van eischalen in een nest dat rond 2 mei is mislukt, mogelijk door extreme neerslag) en, zeer verrassend, in West-Brabant (nest met misvormd ei). Daarnaast waren in verschillende gebieden baltsende paartjes aanwezig die voorzover bekend geen nest hadden (o.a. in Oost-Brabant en drie veengebieden in Twente; in Duitsland op slechts 5 km van de Duits-Twentse grens vlogen 2 jongen uit). Dat het snel kan gaan, blijkt bijvoorbeeld ook in Denemarken waar de populatie spectaculair is gegroeid van 3-4 paren begin jaren negentig tot 200 paren in 2012.

Steltkluten beleefden een goed broedseizoen met minimaal 18 broedparen en meerdere vliegvlugge jongen. Vliegvlugge 'Nederlandse' Steltkluten zien we niet vaak.

Een spannende waarneming van een **Bonte Strandloper** met afleidingsgedrag in het Lauwersmeergebied (op laatste moment weglopen, vleugel opsteken, broedhouding aannemen) werd helaas niet gevolgd door verdere aanwijzingen voor een broedgeval.

Kemphennen met jongen werden gemeld in het Zuidlaardermeergebied, het Lauwersmeer en De Wieden (alle 1). Bij Wommels Fr werd een nest met eieren gevonden.

In de grote stern- en meeuwenkolonie van De Kreupel in het IJsselmeer werden dit jaar geen verdachte **Dwergmeeuwen** gezien (2009-13: 1-3 paren). Wel verbleef hier het gehele broedseizoen een paar **Pontische Meeuwen**, met op 23 augustus een bedelend jong. Hoewel absolute zekerheid (nestvondst, niet vliegvlug jong) ontbreekt en er

in augustus al jongen uit Oost-Europa in ons land gezien worden, lijkt dit het eerste succesvolle zuivere broedgeval te zijn geweest in Nederland. Niet eerder nestelde er een zuiver paartje Pontische Meeuwen in Nederland! De (al dan niet helemaal zuivere) man Pontische Meeuw die in 2012-13 op het stuweiland bij Amerongen Ut nestelde, is waarschijnlijk overleden; zijn partner (geringde vrouw Zilvermeeuw) broedde in 2014 met een Zilvermeeuw.

Op dit stuweiland en het nabijgelegen eiland van Maurik GI kwamen dit jaar wel **Geelpootmeeuwen** tot broeden (zuiver paar waarvan het jong niet vliegvlug werd; 2 mengparen met Zilvermeeuw).

In het Zuidlaardermeergebied vestigde zich voor het derde opeenvolgende jaar een kolonie **Witwangsterns**. Er werden 23 broedgevallen gemeld en er vlogen minstens 43 jongen uit (2012-13: 11 resp. 26 nesten). Eerdere broedgevallen zijn alleen bekend uit 1938 (9), 1945 (9), 1958 (15), 1965 (7), 1997 (1) en 1999 (1). Eén van de hoogtepunten in 2014 is de vestiging van **Witvleugelsterns** in hetzelfde gebied! Er werden 7 nesten gevonden. Van deze soort werden slechts twee maal eerder in Nederland nesten gevonden: in 1979 (mengpaar met Zwarte Stern) en 2007 (2 nesten nabij Stolwijk ZH en 2 nesten in de Sliedrechtse Biesbosch). Voor beide moerassterns was het Zuidlaardermeergebied het meest noordwestelijke Europese broedgebied in 2014. Dat dit een heel bijzonder moerasgebied is wordt nog eens onderstreept door de ruim 200 paartjes **Geoorde Fuut**.

De **Oehoe** is sinds 1996 een jaarlijkse broedvogel in ons land met tot 2003 maximaal 3 paren. Sinds die tijd zitten de aantallen duidelijk in de lift. De grens van de 10 paren werd in 2012 bereikt (11-13 paren) en vervolgens groeide de populatie naar 16-18 (2013) en ca. 20 (2014). Dit jaar was het eerste succesvolle broedgeval voor Overijssel een feit (4 jongen in een kunstnest in een bos) (Oehoewerkgroep Nederland).

Velduilen profiteerden van een muizenpiek en hebben een topjaar achter de rug. Het beeld is nog onvolledig maar vooral het voorlopige aantal voor het Friese binnenland (ca. 50 paren) is zeer indrukwekkend.

Ook elders werden (mogelijke) broedgevalen gemeld zoals in Groningen (Waddenkust 1), Overijssel (Polder Mastenbroek 6-8, De Wieden 3), Utrecht (Eempolders 3), Noord-Holland (Schiphol 1), Zuid-Holland (Krimpenerwaard 1, mogelijk ook Maasvlakte) en Zeeland (Schouwen-Duiveland 2). Op de Waddeneilanden nestelden, zoals de laatste jaren gebruikelijk, niet veel Velduilen (Ameland 3, Schiermonnikoog 3, Terschelling 2, Texel en Vlieland 0). Wellicht komen we in 2014 rond de 80-100 paren uit. We moeten terug naar 1992-93 om dat niveau te halen (90-100 paren), maar met het opvallende verschil dat toen ca. 60% van de uilen op de Waddeneilanden broedde tegen ca. 10% in 2014. Dat deze nomaden in 2014 niet alleen Nederland wisten te vinden, blijkt uit berichten uit Vlaanderen (20 paren, meer dan in de voorgaande twee decennia bij elkaar) en (het binnenland van) Duitsland.

Ook andere soorten zoals **Kerkuilen** profiteerden van de muizen. Bijzonder is bijvoorbeeld dat op twee naast elkaar gelegen boerderijen in Friesland elk 10 jongen opgroeiden in de nestkast.

Dit jaar moeten we het doen met 'slechts' één **Bijeneter**-broedgeval. Een nest in Nationaal Park Zuid-Kennemerland mislukte in de jongenfase doordat een Vos een gang tot onder de nestkamer groef. Sinds 2001 ontbrak de soort alleen in 2003-04 en 2009 als broedvogel in ons land, terwijl hij in de vorige eeuw in slechts drie jaren tot broeden kwam (1964-65, 1983).

De **Draaihals** heeft een opvallend goed seizoen achter de rug. Op minimaal 6 plaatsen werd met zekerheid gebroed in Drenthe (3) en de Veluwe (3 waarvan één in een nestkast). Ter vergelijking: in de 8 voorgaande jaren (2006-13) werden in totaal 7 zekere broedgevallen gemeld. Van de Veluwe werden daarnaast nog 6 territoria doorgegeven, uit Twente en Limburg ieder 1.

Waar gaat het heen met de **Middelste Bonte Specht**? Het beeld is nog onvolledig maar ook 2014 zal de boeken in gaan als topjaar met bijvoorbeeld in Twente minimaal 224 territoria (2012-13: 153 resp. 160), in Limburg ca. 200 (2012-13 150), in Noord-Brabant minimaal 67 (2012-13 28 resp. 32) en op de (met name Noord-)Veluwe ca. 35 (2012-13: 13 resp. 23). Met 1-2 territoria nabij Sint Janssteen, Zeeuws-Vlaanderen ZI is ook deze provincie bezet geraakt door de soort. Een eerste, voorlopige, schatting van de Nederlandse populatie in 2014 komt uit op zo'n 550-650 territoria. Wat een verschil

met bijvoorbeeld 2006, het eerste jaar dat we de landelijke stand boven de 100 durfden te schatten (130-150).

De waarschijnlijk allerlaatste, zingende en solitaire **Kuifleeuwerik** was in ieder geval tot begin juli aanwezig in Den Bosch (Haverleij). Losse meldingen in Breskens (5 april kort ter plaatse; 28 april zingend overvliegend) betreffen waarschijnlijk zwervende zuidelijke vogels, wellicht van de kwijnende Belgische populatie.

De **Grote Karekiet** deed het net als in 2013 slecht met lage aantallen langs de Randmeren van NW-Overijssel (51 territoria, was tot 2011 rond de 100) en in de Loosdrechtse Plassen (13, was tot 2011 lange tijd stabiel rond 25-30). De landelijke populatie zal in 2014 niet ver boven de 100 uitgekomen zijn (2012: 160-190, 2013: 120-150).

In Zuid-Limburg werden twee zuivere paren **Orpheusspotvogel** ontdekt naast 5 zingende vogels. In het Knarbos bij Lelystad FI werd een paar met (minimaal 4) pas uitgevlogen jongen gevolgd. Bij Baarn Ut zong een vogel van 10-21 juni.

Graszangers zijn weer vrijwel verdwenen uit ons land met slechts meldingen in het Verdronken Land van Saeftinghe ZI (minimaal 5 territoria) en het nabijgelegen Luntershoeke (eenmalige waarneming 29 mei). In 2009, voordat we enkele koudere winters kregen, werd de populatie nog geschat op 110-150 territoria. **Cetti's Zangers** hebben geen of weinig last gehad van de winters en doken in 2014 op nieuwe plaatsen op. In de Biesbosch is de sterkste groei eruit (400-425 territoria).

Eén van de 'klappers' van 2014 is een net vliegvlugge **Roodbuikwaterspreeuw** die dit jaar in Zuid-Nederland werd gefotografeerd. Bij een andere waarneming, van een onvolwassen vogel in het Geuldal, is het onduidelijk of hij in Nederland uit het ei gekropen is. Zekere broedgevallen zijn in ons land alleen bekend uit Limburg (1910-13, 1915, 1920, 1993-94), Nijmegen (1913) en Winterswijk (1933).

Na de invasie van **Grote Kruisbekken** vanaf oktober 2013 bleven in verschillende gebieden vogels tot in het vroege voorjaar van 2014 pleisteren, waarbij ook territoriaal gedrag werd waargenomen. Territoria werden opgetekend in Drenthe (5-7), de Veluwe (5), de Achterhoek GI (1), nabij Molenhoek Lb (minimaal 1), het Noord-Hollands Duinreservaat (1). De meest opvallende meldingen komen uit Molenhoek (vrouw

met nestmateriaal) en nabij Uchelen op de Veluwe (paar met nestbouw) en uit NP De Hoge Veluwe (2 uitgevlogen jongen!, ook gefotografeerd, zie <http://birdingwageningen.blogspot.nl>).

Een paartje **Witbandkruisbekken** was vrijwel de gehele maand januari aanwezig nabij Doorn Ut, waarbij het vrouwtje ook gevoerd werd door het mannetje. Tot een zeker broedgeval is het voorzover bekend echter niet gekomen.

Een zingend 2kj mannetje **Ortolaan** bij Reusel, Oost-Brabant (21-31 mei) bleef ongepaard al leek de vogel wel op te trekken met een vrouwtje Geelgors.

Bij Ochten GI mislukte een broedgeval van een paar **Grauwe Gorzen** (perceel gemaaid op het moment dat er jongen in het nest zaten). Bij Westervoort GI ten slotte zong een mannetje van 10 mei tot 26 juni.

Mocht u nog gegevens van (zeldzame) broedvogels hebben, dan ontvangen wij die graag zo snel mogelijk. Het rapport over 2013 valt komend voorjaar bij alle broedvogeltellers in de bus als dank voor hun inspanningen.

Het hier gepresenteerde overzicht is niet volledig en een deel van de gevallen is nog niet geverifieerd. In het broedvogelrapport is te zijner tijd alles na te lezen, waarbij ook de overige zeldzame broedvogels zoals Woudaap en Raaf zullen worden opgenomen.

Ik wil graag alle districtscoördinatoren, tellers, werkgroepen en terreinbeheerders bijzonder bedanken voor hun inspanningen in 2014.

● Arjan Boele

Parende Grote Kruisbekken,
18 april 2014, Hoge Veluwe.
Foto: Alex Bos